

ಸುಕನ್ಯಾ ಮಾರುತಿ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅರುಣಕುಮಾರ ಬಟವಾಲ್

*ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ, ಗುಲಬರ್ಗಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಕಲಬುರಗಿ

ಸಾರಾಂಶ: (Abstract)

ಸುಕನ್ಯಾ ಮಾರುತಿ ಇವರು 1956 ಮಾರ್ಚ್ 1ರಂದು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೊಟ್ಟೂರು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿ ಪಡೆದ ಸುಕನ್ಯಾ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕಿಯಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಸಂಘಟನೆ, ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಸದಸ್ಯೆ, ಕನ್ನಡ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಸದಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವ ಇವರು ಗೋಕಾಕ್ ಚಳುವಳಿ, ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಚಳುವಳಿ, ಕುಲಕಸುಬು ದೇಶೀಕರಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂಗ್ರಾಮ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮುಂತಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡವರು. ಇವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಧನೆಗಳಿಗೆ ಅಖಿಲಭಾರತದ ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಗೌರವ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪುರಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಯುತರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮುಖ್ಯಪದಗಳು (Keywords): ಸುಕನ್ಯಾ ಮಾರುತಿ, ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ, ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರಜ್ಞೆ

ಪೀಠಿಕೆ:

ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಾಕಷ್ಟು ಜನಪರವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಉತ್ತಮ ಕೃತಿಗಳು ಬಂದಿರುವುದರ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ ಚಳುವಳಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವ ನಿಲುವು ಕಾರ್ಮಿಕ, ಮಹಿಳೆ, ದಲಿತ ಮುಂತಾದವರ ಪರ ಪ್ರಗತಿಪರವಾದ ನಿಲುವುಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ನಂತರ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯವನ್ನು ಒಂದು ಮೌಲ್ಯವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಚಳುವಳಿಯ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಒಡೆದು ಮೂಡಿಸಿದ್ದು ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಚಳುವಳಿಯಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಜನಪರವಾದ ನಿಲುವುಗಳಿಂದ ಒಲವುಗಳಿಂದ ವಾದಗಳಿಂದ ತರ್ಕಗೊಂಡು ಗಟ್ಟಿಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದುದ್ದಕ್ಕೂ ನಾವು ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸುಕನ್ಯಾ ಮಾರುತಿ ಅವರು ಇಂತಹ ಜನಪರ ವಿಚಾರಗಳ ಗಟ್ಟಿ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು

Please cite this article as: ಅರುಣಕುಮಾರ ಬಟವಾಲ್. (2023). ಸುಕನ್ಯಾ ಮಾರುತಿ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರಜ್ಞೆ. ಪ್ರತಿಬಿಂಬ: ಮಲ್ಟಿಡಿಸಿಪ್ಲಿನರಿ ಕನ್ನಡ ರೀಸರ್ಚ್ ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಬಿಬಿಎಂಆರ್‌ಡಿ, 5(1). ಪು.ಸಂ. 65-69

ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜಿಸುತ್ತಾ ಮನುಷ್ಯ ಪರ ನಿಲುವುಗಳಿಗೆ ಜೀವ ನೀಡುತ್ತಾ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಈ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ದರ್ಪದಿಂದ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿಗಳು, ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಗಳು, ಜಾತಿವಾದಿಗಳು, ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣು ಎಂಬ ಬೇಧಬಾವದೊಂದಿಗೆ ಮಹಿಳೆಯರ ಮೇಲೆ ನಿರಂತರ ಶೋಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ವಿಷಮ ಮನಸ್ಥಿತಿಯ ಜನರು ಈ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದ ಕ್ರೂರ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ತಿಳಿಗೊಳಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸುಕನ್ಯೆ ಮಾರುತಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮುಖಾಂತರ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು

ಸುಮಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಹುದುಗಿರುವ ಕಾವ್ಯದ್ಯೋಗವನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಸುಕನ್ಯೆ ಮಾರುತಿಯವರು ದಲಿತರ ಹಿಂದುಳಿದವರ ನೋವು ನಲಿವುಗಳನ್ನು, ಪ್ರೀತಿ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಬದುಕು, ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಜನರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ಹಸಿವು, ಬಡತನ, ಮಹಿಳೆ-ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲಾಗುವ ದೌರ್ಜನ್ಯ, ಅತ್ಯಾಚಾರ ಶೋಷಣೆ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ನೋಡಿ ಸಮ ಸಮಾಜದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ದ್ವನಿಕೊಟ್ಟು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಖಾರವಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿರುವರು ಇಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸಮಾನತೆಯ ಬಗೆಗಿರುವ ತಮ್ಮ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಈ ರೀತಿ ತೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ

‘ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ

ಸರಿಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದೇನೆ

ಯಾರು ಜಗ್ಗುತಿಹರು ?

ನುಗ್ಗಲಿಯದೆ ಮುಂದೆ ?

ಕಾರ್ಮೋಡ ಗೂಡಿನೊಳಗೆ

ಬರಸಿಡಿಲ ಒಡಲೊಳಗೆ

ಗರಗಸದ ಬಾಯೊಳಗೆ ನೂಕಿ

ಕಿತ್ತರಾರು ಸಿಹಿ ನಗುವ?

ಬಯಲು ಗೈದರಾರು ಬಯಕೆಗಳ ?

ಅರಿವಿಗೆ ಉರಿಹಚ್ಚಿ

ಕರಕಾಗಿಸಿದವರಾರು?’

ಹೀಗೆ ತಲತಲಾಂತರಗಳಿಂದ ಈ ಸಮಾಜ ದಲಿತರನ್ನು, ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗದವರನ್ನು, ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡಿರುವ ರೀತಿಯ ಬಗೆಗಿರುವ ಸುಕನ್ಯೆ ಮಾರುತಿ ಅವರ ನೋವು ಸಂಕಟ ಹಾಗೂ ಸಮ ಸಮಾಜದ ಬಗೆಗಿರುವ ಅವರ ತುಡಿತ ಅವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಹೀಗೆಯೇ ಬಡವರಯ್ಯ, ಅಂತರ, ಬೇಡತಿಯರು, ಒಮ್ಮೆ ನಗುತ್ತೇವೆ, ಕೈದಿಗಳು, ದೇವದಾಸಿ ಇಂತಹ ಹಲವಾರು ಕವಿತೆಗಳು ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಬಗೆಗಿರುವ ಕಾಳಜಿ ಒಳತುಡಿತ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಸಾಬೀತುಪಡಿಸುತ್ತದೆ

ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂವೇದನೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಹಾಗೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ 'ನೀ ಹೀಗೆ ಮಾಡಬಹುದೆ' ಎಂಬ ಕವನವು ಸುಕನ್ಯಾ ಮಾರುತಿ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅತಿ ಸುಂದರವೆನಿಸಿದೆ

"ಹರ್ಷವನ್ನು ಹಂಚಿ ಬಯಸಿ
ಕೊಳ್ಳುವರ ಕಾಣದೆ ಮುದುಡಿದೆ
ಆದರೂ
ಕಾಣದಿದ್ದ ನಿನ್ನ ಕಲ್ಪಿಸಿ
ಮುದ್ದಿಸಿ ಮೈದಡವಿದೆ
ನಿನ್ನ ಎರವಿನ ಕ್ಷಣವೂ
ಎಣಿಸುತ್ತಾ ನಾನಿರಲು
ಬಂದವನು ಹಾಗೇ ಬರಲಿಲ್ಲ ನೀನು
ಹೋದವನು ಹಾಗೇ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ
ಬೀಜದೊಡಲ ಸೀಳಿ ಮೊಳಕೆಯೊಡದೆ
ನಂಬಗೈ ಅಳಿದು ಹೋದೆ
ಅಕಾಲ ವರ್ಷವಾಗಿ ಬಂದು
ನೆಲಕ್ಕೆ ಗಾಯ ಮಾಡಿ ಹೋದೆ"

(ಸುಕನ್ಯಾ ಮಾರುತಿ. ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ. ಪು. 17)

ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಸುಕನ್ಯಾ ಮಾರುತಿ ಅವರು ಕೇವಲ ಸ್ಥೂಲವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರೋಧಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ತೀರಾ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜದ ಅತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಗಳನ್ನೂ ಕೂಡಾ ತಮ್ಮ ಹೊಸ ಕಾವ್ಯ ಒಳಗೊಳ್ಳಬಲ್ಲದು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಬಗೆಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಅದಲ್ಲದೆ ಇವರ ಇನ್ನೊಂದು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಬಡವರಯ್ಯ ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಂತೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಡಂಬನೆಯ ಕುರಿತಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಮೊನಚಾಗಿಯೇ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು . ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತವಾದಿ ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನದ ಪ್ರಭಾವವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳವರು ಬಡವರನ್ನು ನಿರ್ಗತಿಕರಣ ಯಾವ ರೀತಿ ತೋಷಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ ಹಾಗೂ ಲಂಚ ತಿಂದು ತೇಗುವವರ ವಿಡಂಬನೆ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು"

"ಮುಚ್ಚಿದ ಕಣ್ಣುಗಳ ಸಿಂಗರಿಸಿದ
ಕನ್ನಡಕಗಳ ಹೊಳಪೇ ಧಾರಾಳವಾಗಿರುವಾಗ
ಕಾಂತಿಹೀನ ಕಣ್ಣುಗಳ
ಜ್ಯೋತಿಯನೆಂತು ಬೆಳಗೋಣ.."

(ಸುಕನ್ಯಾ ಮಾರುತಿ. ನಾನೆಂಬ ಮಾಯೆ. ಪ. 35)

ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಶೋಷಣೆ , ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಇಡೀ ಬಡವನ ಕೃಶವಾದ ಶರೀರದ ಒಂದೊಂದು ಜೊಳ್ಳು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಉಳ್ಳವರು ಶಿವಾಲಯ ಮಾಡಲು ಹೊರಟರೆ ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾಗಿ ನಿಂತೀತೆ? ಭಕ್ತಿ ರಸದ ಬದಲು ದುಃಖದ ಹೊನಲೇ ಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆಯೇ ವಿನಃ ಮತ್ತೆನನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾಗದು ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾ ಇಂಥ ಶಕ್ತಿಯುತ ವಿಡಂಬನೆಯನ್ನು ಸಮಜಪರವಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸುಕನ್ಯಾ ಮಾರುತಿ ಅವರು ತಮ್ಮದೇ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಜೀವತುಂಬಿ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜ ಜಾಗೃತಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ.

ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಸ್ತ್ರೀ ನಿರಂತರವಾದ ದೌರ್ಜನ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿರುವ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸುಕನ್ಯಾ ಮಾರುತಿ ಅವರ ' ನಾನೆಂಬ ಮಾಯೆ' ಕವನ ಸಂಕಲನವೂ ಮಹಿಳಾಪರವಾದ ಘೋಷ ವಾಕ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅವರೊಳಗಿನ ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಕೆವಲ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯದೇ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ನ್ಯಾಯ ದೊರಕಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯದುದ್ದಕ್ಕೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಹೆಣ್ಣಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನೂರಾರು

ಅಗ್ನಿದಿವ್ಯಗಳಿಗೆ ಆಹಾರವಾಗಿದ್ದೇನೆ

ಬೆಂಕಿ ಕುಡಿದು ಧಗಧಗಿಸಿದ್ದೇನೆ

ಬೆಳಕಿನ ಕವಿತೆ ಹೇಗೆ ಬರೆಯಲಿ ನಾನು

ಏಕೆ ಬರೆಯಲಿ ನಾನು? ಹೇಳು ನಲ್ಲ?

ಇಂತಹ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿನ ಅವರ ಕಠೋರತೆಯ ಧ್ವನಿಯು ವೈಯಕ್ತಿಕತೆಯ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕತೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇಡೀ ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆಯ ಸಂದರ್ಭವನ್ನೇ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದೆ . ಸುಕನ್ಯಾ ಮಾರುತಿ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿಲ್ಲ, ಬದಲಾಗಿ ಈ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕರಾಳತೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯಾದವಳು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾ ತನ್ನ ಬದುಕನ್ನು ನೂಕುತ್ತಿರುವ ಸಂದರ್ಭ ಹಾಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಾ, ಧಿಕ್ಕರಿಸುತ್ತಾ ,ಎದುರಿಸುತ್ತಾ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬದುಕುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ನಿರ್ಮಿತಿಯ ಕಾರ್ಯವು ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಕಳೆದು ಹೋದ ಜೀವಂತ ಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ಕಾವ್ಯದುದ್ದಕ್ಕೂ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ. *ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ*. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
- ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಬಿಳಿಮಲೆ. *ಬಂಡಾಯ ದಲಿತ ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ*. ಅಭಿನವ ಪ್ರಕಾಶನ. ಬೆಂಗಳೂರು.

- ಸರೂಜ್ ಕಾಟ್ಕರ್. (2012). ಕನ್ನಡ ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಸುಕನ್ಯಾ ಮಾರುತಿ. (1978). ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ. ಸಮತಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹೊಸಪೇಟೆ.
- ಸುಕನ್ಯಾ ಮಾರುತಿ. (2007). ನಾನೆಂಬ ಮಾಯೆ. ಸಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು.